

Буцька Людмила Миколаївна —

вчитель історії та правознавства, вчитель-методист Здолбунівської гімназії Здолбунівської районної ради Рівненської області. Педагогічний стаж – 40 років. Коло наукових інтересів: методика формування й розвитку критичного мислення учнів на уроках історії та правознавства, проектна діяльність учнів, робота з обдарованими учнями.

e-mail: buskaya58@mail.ru

НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ – НОВІТНІЙ ПІДРУЧНИК ІЗ ПРАВОЗНАВСТВА

(рецензія на рукопис підручника

*Т. О. Ремех, О. І. Пометун «Основи правознавства», 9 клас
для загальноосвітніх навчальних закладів,
поданого на конкурс підручників для 9 класу)*

Рукопис підручника «Основи правознавства» для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів Т. О. Ремех та О. І. Пометун укладено в повній відповідності до навчальної програми з основ правознавства (Т. Ремех, О. Муза, Р. Євтушенко В. Сутковий, Т. Зорнік, Київ, 2016 рік). Усі розділи та теми, визначені навчальною програмою, зrealізовані авторами вказаного підручника. Узгоджені з програмою й назви розділів рукопису, окрім двох: розділ 3 у програмі має назву «Взаємозв'язок людини і держави», а в підручнику – «Основи конституційного права України»; розділ 5 у програмі називається «Юристи в нашому житті», а в підручнику – «Якщо право – це професія». Однак ці розділи, подані у підручнику, є авторським баченням і не змінюють змісту викладених у них тем.

Основи правознавства

Ремех Т. О., Пометун О. І.

Зазначимо, що актуальність роботи авторів підручника полягає в майстерності поєднання високого рівня науковості змісту та доступності викладу матеріалу. Підручник, на нашу думку, приваблюватиме вчителів правознавства тим, що в ньому збережено підходи практичного курсу правознавства. Це, з одного боку, полегшить опанування вчителем новим предметом – «Основи правознавства», що вводиться в навчальний процес із 2017/2018 н.р., а з другого – уможливить застосування учнями правових знань на практиці під час розв'язання життєвих ситуацій і моделювання власної поведінки, що передбачено компетентнісним підходом до навчання учнів.

Концепція підручника повністю реалізує передбачені Державним стандартом базової і повної середньої освіти компетентнісний, особистісно орієнтований та діяльнісний підходи. Крім того, автори врахували й новітні тенденції в освіті, викладені в низці документів, зокрема в основах стандарту освіти нової української школи. До того ж підручник спрямований на формування громадянської та соціальної компетентностей і критичного мислення учнів.

Компетентнісний підхід до навчання правознавства автори підручника реалізують системно, повно та цілеспрямовано. Це прослідковується у відборі та побудові основного матеріалу, ретельному підборі пізнавальних компетентнісно орієнтованих завдань для засвоєння, застосування та закріплення учнями правових знань, перевірки вивченого на уроці. Наприклад, кожному пункту кожного параграфа підручника передують пізнавальні завдання, що уможлиблює цілеспрямоване опрацювання ними основного тексту через пошук відповідей на поставлені запитання. Зазначимо також, що низка завдань призначена для дискусії, загального обговорення, викладу думок учнів у творах-роздумах, пошуку інформації в Мережі.

Реалізує підручник й особистісно орієнтований підхід шляхом пропонування учням для виконання, наприклад, такі завдання: «Спробуйте дати власні визначення поняттям уроку», «Розкажіть батькам або іншим членам вашої родини ...», «Створіть або знайдіть короткий вірш, загадку, приказку ...», «Проаналізуйте матеріали мас-медіа і знайдіть інформацію про те, як Українська держава ...», «Перегляньте Інтернет – видання за минулий тиждень – і знайдіть ситуації, що містять інформацію про вчинення правопорушення. Підготуйте короткий огляд за схемою ...» тощо. Таким чином, автори підручника забезпечують розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей кожного учня та створюють умови для виявлення, ініціювання, використання дев'ятикласниками власного наявного й набутого в навчанні досвіду.

Діяльнісний підхід у проекті підручника реалізований повною мірою. Авторами створено навчальну книгу, що надає можливість учителю стати організатором навчання своїх учнів. Текст кожного параграфа стимулює процес їхнього самостійного навчання. Візьмемо для прикладу § 10, де автори пропонують не просто прочитати пункт 1, а по-перше, скласти план тексту, по-друге, опрацювавши схему, пояснити кожен із юридичних властивостей Конституції України, і по-третє, знайти в статтях Конституції положення, що ілюструють їхні пояснення. У підручнику передбачено такі види роботи учнів, як індивідуальна, парна, групова.

Параграфи підручника розроблені ретельно й детально і передбачають виконання на основі їхнього тексту пізнавальних завдань, а не лише читання. Таким чином, результатом роботи учня з підручником має стати його власний інформаційний продукт. Наприклад, автори спонукають учня подумати над тим, чому конституцію називають «правом законів», написавши короткий твір; розповісти батькам про те, що вивчають на уроках правознавства; провести опитування членів родини з того чи іншого правового питання (наприклад, що вони думають про реалізацію права громадян на звернення) тощо.

Ще однією сильною стороною рукопису підручника «Основи правознавства» є те, що в ньому висвітлюються надзвичайно актуальні питання правового життя сучасної України: реформування системи судової системи, місцевого самоврядування України. Так, § 30 проекту підручника досить детально розкриває функції поліції, повноваження поліцейських, особливості роботи дільничного офіцера поліції, а практичні заняття розділу «Юристи в нашому житті» побудовані на новітньому правовому матеріалі. Цінністю зазначених параграфів є та-

кож чітка профорієнтаційна спрямованість, що дає змогу дев'ятикласникам задуматися над визначенням профілю навчання в старшій школі та над вибором фаху по закінченню школи.

До особливостей підручника зараховуємо й те, що впродовж усього навчального року учні мають можливість оволодіти методами проектної роботи, що допомагає їм як здобувати нові правові знання і застосовувати предметні вміння, так і формувати культуру життєдіяльності, співпраці в групі, навчає продуктивно будувати своє повсякденне життя та правильно визначати модель поведінки. Наприклад, учням пропонується виконати такі колективні проекти: «Чи може Україна стати суспільством правової культури», «Шкільна хартія свободи думки, слова, поглядів, переконань», «Право – інструмент розв'язання проблем» тощо.

Навчальна програма з основ правознавства для 9 класу передбачає 35 навчальних годин для опрацювання визначеного змістом матеріалу. З них 4 години відводять на узагальнення, ще 2 години – це резерв. Структура рецензованого рукопису підручника уналежнює 32 параграфи, три з яких спарені по два. Це § 13–14 «Особливості організації державної влади та місцевого самоврядування в Україні», § 22–23 «Неповнолітні працівники» та практичне заняття § 31–32 «Встати! Суд іде!». Авторами пропонується також вступний урок, підсумковий урок до курсу та уроки підсумкового узагальнення до розділів 1–2, 3, 4; наприкінці розділів є завдання для учнів з тематичного оцінювання.

Хоча загальна кількість параграфів та узагальнюючих уроків у підручнику дещо виходить за межі навчальної програми, однак більший обсяг запропонованого авторами навчального матеріалу, на нашу думку, уможливило обрання вчителем найбільш раціонального й ефективного варіанту роботи з підручником на уроці.

Пропонований проект підручника не має ілюстрацій у звичному розумінні. Утім підручник досить привабливий за рахунок кольорової гами, приємних відтінків кольорів. Кожен параграф підручника багатий умовно-графічними ілюстраціями: графіками, схемами, таблицями. Відзначимо також і те, що теоретичні положення основ юридичної науки супроводжуються фрагментами нормативно-правових актів, схемами й таблицями та ілюструються прикладами й правовими ситуаціями.

Орієнтуватися в підручнику дуже зручно. Цьому сприяють тематичні символи (виділення кольором і певними формами параграфів, окремих пунктів), позначення термінів, фрагментів юридичних документів, юридичних ситуацій, задач жирним шрифтом, курсивом, стрілками і, особливо, піктограми (наприклад «Завдання до тексту», «Працюємо в групі», «Обговорюємо в загальному колі», «Аналізуємо правові ситуації», «Виконуємо індивідуально в класі»).

Автори проекту уникли стереотипних підходів до написання підручника з основ правознавства для дев'ятикласників як для студентів ВНЗ, коли віддається перевага науковому стилю викладу матеріалу. Рукопис підручника – це вдале поєднання наукового та науково-популярного стилів, тексти написані зрозумілою для учнів літературною мовою, обсяг та складність матеріалу параграфів відповідає можливостям засвоєння цього матеріалу учнями 14–15 років. Більшість параграфів проекту підручника складаються з 3–4 пунктів, що є оптимальним для дев'ятикласників.

Насамкінець відмітимо, що зміст підручника сприяє формуванню активної громадянської позиції учнів, поваги до Батьківщини, свого народу, державних та національних цінностей, виховує особистість, готову до реалізації захисту як власних прав та свобод, так і відстоювання суверенітету своєї Вітчизни.

Таким чином, відзначаючи повну відповідність проекту підручника «Основи правознавства» для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів (автори Т. О. Ремех, О. І. Пометун) вимогам Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, змістовому наповненню навчальної програми з основ правознавства, схвально оцінюючи зміст і методичний апарат та інноваційну структуру підручника, вважаємо, що рецензований підручник є новітньою навчальною книгою, що повною мірою уможливило компетентнісне навчання учнів правознавства.